

ZINĀTNES DZĪVES HRONIKA

2018.gada jūlijs–decembris

Jūlijs

No 30. jūnija līdz 9. jūlijam Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) akadēmiķe Baiba Rivža piedalījās 18. starptautiskajā starpdisciplinārajā konferencē “*SGEM 2018*” (*18th International Multidisciplinary Conference on Earth and Geosciences SGEM 2018*), kura norisinājās Albenā, Bulgārijā.

Konferencē piedalījās ap 700 dalībnieku no dažādām valstīm, t. sk. no Latvijas — Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Lauksaimniecības universitātes. Konferences laikā notika intensīvs darbs vairākās paralēlās sekcijās, darba grupās, kā arī dažādi neformālie pasākumi un noderīgas tikšanās ar citu valstu pārstāvjiem. Konferenci organizēja Bulgārijas Zinātņu akadēmija, šīs konferences materiāli izdoti rakstu krājumā, kurā iekļautās publikācijas lasāmas *Scopus* un citās datu bāzēs (Hirša indekss — 5, SJR indekss — 0.195).

2. jūlijā LZA korespondētājloceklim Robertam Maksimovam — 80.

5. jūlijā mūžībā aizgāja LZA korespondētājloceklis, RTU Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fakultātes Mašīnbūves tehnoloģijas institūta direktors, Aparātu būvniecības katedras vadītājs, profesors un vadotais pētnieks *Dr.habil.sc.ing.* Jānis Rudzītis (18.10.1938 – 05.07.2018).

6. jūlijā Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents Ojārs Spārītis un pārstāvji no LZA Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas nodaļas Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīcā 90. dzimšanas dienā sveica izcilo ķirurgu-traumatologu, ortopēdu, LZA īsteno locekli Viktoru Kalnbērzu.

12. jūlijā LZA īstenojam loceklim, ekonomistam statistiķim Edvinam Vanagam — 80.

14. jūlijā LZA korespondētājloceklim Aleksandram Urbaham — 60.

15. jūlijā LZA goda doktoram, valodniekam sinologam Pēterim Pildegovičam — 80.

27. jūlijā LZA iepazīšanās vizītē ieradās Korejas Republikas vēstniecības Latvijā vadītājs Seons-Džin Hans (*Seong-Jin Han*) ar administratīvo asistentu Seonžinu Ču (*Seon-gin Chu*), kur viņus pieņēma LZA prezidents O. Spārītis, akadēmiķi Ivars Kalviņš un Andris Šternbergs, kā arī LZA Ārējo sakaru daļas darbinieks Kristaps Broks.

29. jūlijā LZA ārzemju loceklim politologam Jāni Peniķim — 85.

LZA goda doktorei vēsturniecei Lilitai Vanagai — 60.

Augusts

2. augustā LZA iepazīšanās vizītē ieradās Īrijas vēstnieks Latvijā Džims Henesijs (*Jim Hennessy*). Viesus pieņēma un ar Latvijas zinātnes iespējām iepazīstināja LZA viceprezidents Andrejs Krasņikovs, LZA Ārējo sakaru daļas darbinieki Ilze Trāpenciēre un K. Broks, kā arī LZA Ekonomikas institūta vadītāja Ķina Linde.

LZA korespondētājloceklim, informātikas nozares zinātniekam Guntim Arnicānam — 50.

12. augustā LZA akadēmiķim, fiziķim Aleksejam Kuzminam — 50.

21. augustā Latvijas Universitātē parakstīti Latvijas Universitātes Lībiešu institūta dibināšanas dokumenti. LU Lībiešu institūts būs pirmā zinātniskā iestāde Latvijā un arī pasaulē, kuras darbības centrā — mūsdienīga un vispusīga Latvijas otrās pamattautas un viena no mūsdienu latviešu valodas un kultūras pirmelementiem – lībiešu – un viņu mantojuma pētniecība. LU Lībiešu institūts kļūs par Latvijā pirmo somugristikas pētījumu centru, saslēdzot Latvijas Universitāti vienotā somugristikas pētniecības institūciju tīklā ar tādām zinātniskās pētniecības iestādēm kā Tartu, Helsinku, Turku, Upsalas, Getingenes Universitāte un citas.

22. augustā a/s “Olainfarm” telpās notika akadēmiķa Solomona Hillera vārdbalvas pasniegšanas ceremonija. 2018. gadā šo balvu ieguvis Latvijas Organiskās sintēzes institūta (LOSI) pētnieks *Dr.chem.* Igors Sokolovs par izstrādāto un pirms gada aizstāvēto promocijas darbu “(Hetero) aromātisko savienojumu C-H funkcionalizēšana”. Pasākumā bija iespēja iepazīties ar “Olainfarm” ražotni.

25. augustā LZA goda loceklei Annai Žīgurei — 70.

Septembris

7. septembrī Turaidā tika atzīmēta Turaidas muzejrezervāta trīsdesmitgade. Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekle, Turaidas muzejrezervāta direktore Anna Jurkāne par muzeja trīsdesmit gadiem iepretim vēstures tūkstošgadēm saka: “Muzejrezervāts kā institūcija dzīvo savā laikā un rāda vēstures notikumus un kultūras mantojumu vienā Latvijas apdzīvotā vietā — Turaidas vēsturiskajā centrā vairāk nekā tūkstoš gadu garumā. Tu-

raidas tūkstošgadu vēstures stāstā muzejrezervāta laiks ir 30 gadi”.

7.–8. septembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā norisinājās Otrais Eiropas – Latvijas Ekonomikas forums “Industriālā Revolūcija 4.0.: digitālā ekonomika, datu drošība un atbilstības labā prakse”, ko organizēja LZA Ekonomikas institūts ar aktīvu Valsts pētījumu programmas EKOSOC-LV iesaisti. Latvijas kā viedvalsts izaugsme ir arī EKOSOC-LV pētījumu objekts un sasaucas ar foruma tēmu un saturu, kurā informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) tika izceltas kā visās tautsaimniecības nozarēs izmantojams attīstības instruments.

12. septembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā akadēmiķim Jānim Stradiņam tika pasniegta Gori Valsts pedagogijas universitātes (Gruzija) Jakoba Gogebašvili vārdā nosauktā medaļa. Medaļu par īpašu ieguldījumu zinātnē un izglītībā akadēmiķim Jānim Stradiņam pasniedza Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors Nikolajs Džavahišvili.

Notika LZA FTZN sēde, kurā ar referātu “Fokusēto jonu kūļu pielietojumi” uzstājās LZA ārzemju loceklis Jānis (*John*) Melngailis (ASV). J. Melngailis dzimis Rīgā, studējis fiziku Karnegija–Melona Universitātē, kur 1965. gadā ieguvis doktora grādu. Pēc doktorantūras stažējies M. Planka institūtā, strādājis Franču Zinātnisko pētījumu nacionālajā centrā, kur pētījis pusvadītāju materiālus. Strādājis Masačūsetsas Tehnoloģiskajā institūtā Linkolna laboratorijā, pētot šauru zonu pusvadītājos Fermi virsmu un pārnese parādības, kā arī izstrādājis pusvadītāju virsmas akustisko viļņu ierīces. Kopš 1986. gada viņš strādājis ar nanotehnoloģijām, parasti ar fokusētiem jonu stariem, koncentrējoties uz procesiem un pusvadītāju ierīcēm, saistītiem ar gāzi. J. Melngailis ir pasaulē atzīts zinātnieks, Amerikas Elektrotehnikas un elektronikas institūta (IEEE) loceklis. Pēc referāta notika

diskusija par nanotehnoloģiju attīstību Latvijā nākotnē.

13.–15. septembrī LZA prezidents Ojārs Spārītis viesojās Hamburgas Zinātņu akadēmijā, lai piedalītos Hamburgas Zinātņu akadēmijas organizētajā tikšanās ar Baltijas valstu Zinātņu akadēmiju prezidentiem.

18. septembrī LZA Senāta sēde, kurā ar zinātnisku ziņojumu “Koksnes izmantošanas perspektīvas Latvijā” uzstājās LZA korespondētājloceklis Aivars Žūriņš, savukārt LZA korespondētājloceklis Edgars Liepiņš — ar ziņojumu “Energijas metabolisma pētījumi: ceļš uz jaunām zālēm”. Senāts piešķīra un pasniedza Atzinības rakstus akadēmiķim Ivaram Knētam par būtisku ieguldījumu biomehānikas nozarē un Rīgas Tehniskās universitātes pārveidē par mūsdienīgu universitāti un *Dr.habil.biol.* Mārim Baltiņam par nemitīgu devumu latviešu zinātniskās terminoloģijas veidošanā. Senāts apstiprināja kandidātu sarakstu LZA jaunu locekļu vēlēšanām. Akadēmiķi Baiba Rivža un Mārcis Auziņš vērtēja no 18. līdz 20. jūnijam Rīgā notikušo Ceturto Pasaulē latviešu zinātnieku kongresu.

Pēc Senāta sēdes, klātesot akadēmisko aprindu pārstāvjiem, draugiem un līdzgaitniekiem, tika atzīmēta ievērojamā būvinženiera, Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) rektora (1999–2011) un LZA īstenā locekļa Ivara Knēta 80 gadu jubileja.

Latvijas Zinātņu akadēmijā atklāja latviešu glezniecības vecmeistara Alfeja Bromulta (1913–1991) gleznu izstādi. Izstādes kodolu veidoja A. Bromulta darbi no viņa skolnieka un sekotāja Jūlija Lekūža privātkolekcijas.

20. septembrī LZA apmeklēja Armēnijas Republikas vēstnieks Latvijā Tigrans Mkrčjans. Tikšanās laikā ar LZA prezidentu Ojāru Spārīti un LZA Ārējo sakaru daļas vadītāju Ilzi Trapencieri vēstnieks aktualizēja jautājumu par Armēnijas un Latvijas zinātnieku un

zinātnisko institūciju, tai skaitā universitāšu, sadarbību.

Notika LZA HSN sēde, kurā uzklāsi LZA jauno locekļu vēlēšanām izvirzīto kandidātu ziņojumi. Ar referātu “Pirmā demogrāfiskā pāreja Latvijā” uzstājās LZA korespondētājlocekle Gunita Zariņa, ar referātu “Valdis Muktupāvels: zinātniskās un akadēmiskās darbības dominantes” — LZA korespondētājloceklis Valdis Muktupāvels, bet Ventspils Augstskolas rektors Kārlis Krēsliņš prezentēja ziņojumu “Uzņēmējdarbības un tautsaimniecības sekmēšana reģionos”. Sēdes tūpinājumā par nule dibinātā LU Lībiešu institūta darbību ziņoja valodnieks un institūta direktors Valts Ernštreits. Lībiešu tēmu izvērsa arī akadēmiķis Saulvedis Cimermanis un novadpētniece Rasma Noriņa, iepazīstinot ar jaunāko pētījumu — grāmatu “Vidzemes lībiešu dzimtas”. Sēdes laikā notika arī balsojums par jauno locekļu vēlēšanām izvirzītajiem kandidātiem.

21. septembrī Latvijas Universitātes Lieļajā aulā notika svinīgā Latvijas Universitātes Lībiešu institūta atklāšana.

Salā notika IX Sēlijas kongress. Kongresu rīkoja Sēlijas novadu apvienība. LZA piedalījās gan kongresa sagatavošanā, gan tā norisē. Sēlijas kongresa tēma bija NAP devums reģionos. Kongresā ar referātu uzstājās akadēmiķe Raita Karnīte.

21.–23. septembrī LZA prezidents Ojārs Spārītis apmeklēja Vācijas Zinātņu akadēmiju *Leopoldina* un piedalījās tās pilnsapulcē.

25. septembrī Latvijas Zinātņu akadēmijas Eiropas politikas pētījumu institūts (EPPI) sadarbībā ar Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā ES mājā rīkoja diskusiju forumu “Stāvoklis un aktualitātes Eiropas Savienībā”. Diskusiju forums tika rīkots neilgi pēc Eiropas Komisijas priekšsēdētāja Žana

Kloda Junkera gadskārtējās uzrunas Eiropas Parlamentā par stāvokli Savienībā ar mērķi stimulēt debates Latvijā par Eiropas Savienības aktualitātēm, vērtībām un jaunākajiem politikas priekšlikumiem. Diskusijā piedalījās eksperti no Latvijas akadēmiskās vides, NVO pārstāvji un viedokļu līderi, kā arī LR Ārlietu ministrijas pārstāvji. Diskusiju vadīja LZA akadēmiķe un EPPI padomes priekšsēdētāja LU profesore Inna Šteinbuka.

Oktobris

3. oktobrī LZA goda loceklim skatuves māksliniekam Uldim Dumpim — 75.

4. oktobrī LZA goda loceklim gleznotājam Jānim Andrim Osim — 75.

4.–10. oktobrī LZA prezidents Ojārs Spārītis devās uz Japānu, lai piedalītos Kioto notiekošajā ikgadējā STS forumā *Science and Technology in Society* (Zinātne un tehnoloģijas sabiedrībā).

5. oktobrī notika Latvijas Zinātņu akadēmijas, a/s *EMERGN* un Rīgas Tehniskās universitātes Attīstības fonda organizētā Eižena Āriņa balvu konkursa ekspertu komisijas sēde.

6. oktobrī LZA goda loceklim rakstniekam Albertam Belam — 80.

9. oktobrī LZA Senāta sēdē noklausījās un apsprieda trīs jauno LZA īsteno locekļu kandidātu zinātniskos ziņojumus: Irinas Pilveres "Pētniecība bioekonomikas jomu un valsts teritorijas līdzsvarotai attīstībai", Gunitas Zariņas "Pirmā demogrāfiskā pāreja Latvijā" un Ērika Jēkabsona "Latvija starptautiskajā kontekstā 1920.–1925. g.: attiecības ar Lietuvu un Igauniju". Informāciju par "*Life Sciences*" konferenci 26.–27. septembrī Viļņā sniedza akadēmiķis Pēteris Trapencieris.

10. oktobrī notika LZA FTZN sēde ar LZA korespondētājlocekļu kandidātu ziņojumiem par zinātnisko pētījumu rezultātiem. Ar referātu "Pieredze ES ietvarprogrammas projektu īstenošanā" uzstājas RTU profesors *Dr.sc.ing.* Jevgeņijs Barkanovs; ar referātu "Plazmonisku metāla nanostruktūru masīvu optiskās īpašības" — LU Ķīmiskās fizikas institūta vadošais pētnieks profesors *PhD* Juris Prikulis; ar referātu "Optiskā signāla pastiprināšana ātrdarbīgajās šķiedru optikas pārraides sistēmās" — RTU profesors, *Dr.sc.ing.* Jurgis Poriņš un ar referātu "Augšup-pārveidotā luminiscence oksifluorīdu materiālos" — LU CFI direktora vietnieks, vadošais pētnieks *Dr.phys.* Anatolijs Šarakovskis.

11. oktobrī par mūža ieguldījumu Latvijas medicīnā un farmācijā D.H. Grindeļa balva pasniegta kardiologam Vilnim Dzēvem-Tālutam. Savukārt par nozīmīgu veikumu zinātnē "Zelta Pūces" balva piešķirta neiroloģei Zandai Priedei. Godinot Latvijas sasniegumus ķīmijā, bioloģijā, medicīnā un farmācijā, atklāta interaktīva zinātnei veltīta zīmējumu izstāde "Ar aizrautību dzīvībai", ko sadarbībā ar a/s Grindeks radījuši gan 2018., gan iepriekšējo gadu laureāti.

16.–20. oktobrī LZA viceprezidents Andrejs Krasņikovs viesojās Armēnijas Zinātņu akadēmijā, kur piedalījās konferencē par godu Armēnijas Zinātņu akadēmijas 75. jubilejai.

18. oktobrī LZA ārzemju loceklim matemātiķim Raimondam Čiegim — 60.

Notika Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas sēde, kurā noklausījās trīs LZA jauno locekļu kandidātu zinātniskos ziņojumus: LZA korespondētājlocekļa Valda Kokara "Fotoaktīvie organiskie molekulārie stikli fotonikas ierīču materiāliem", LZA korespondētājlocekļa kandidātu *Dr.sc.ing.* Andra Šutkas "Lādiņa veidošanās uz

polimērmateriālu virsmas un triboelektriskie ģeneratori” un *Dr.sc.ing.* Jāņa Loča “Biomateriāli kaulaudu reģenerācijai”.

20. oktobrī svinīgā ceremonijā nosaukti laureāti vienam no augstākajiem Latvijas informācijas tehnoloģijas (IT) nozares apbalvojumiem — Eižena Āriņa balvai datorikā. 2018. gadā balvu ieguva Elektronikas un datorzinātņu institūta zinātniskais direktors Modris Greitāns, kura vadībā ir izstrādātas vairākas viedās sistēmas medicīnas, industrijas un transporta pielietojumiem, tai skaitā izstrādāts pirmā pašbraucošā auto risinājums Latvijā, kas atzīts par vienu no Latvijas zinātnes aizvadītā gada nozīmīgākajiem sasniegumiem. Profesora E. Āriņa balvu datorikā pasniedz uzņēmums *a/s EMERGN*, Latvijas Zinātņu akadēmija (LZA) un RTU Attīstības fonds. Balva tiek pasniegta par praktisko un teorētisko ieguldījumu IT jomā, izstrādājot un/vai ieviešot novatoriskus un sabiedrībai nozīmīgus IT risinājumus.

22. oktobrī Latvijas Zinātņu akadēmijā būvniecības inženierim, Latvijas Būvzinātnes savienības biedram Jānim Lanceram (dz. 1933) pasniegta LZA goda medaļa, kā arī LZA prezidenta Pateicības raksts par mūža ieguldījumu Latvijas būvindustrijas attīstībā, inovatīvu būvtehnoloģiju ieviešanā un nozīmīgu veikumu nozares vēstures izpētē.

22.–23. oktobrī LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas priekšsēdētāja Raita Karnīte un LZA Lauksaimniecības un meža zinātņu nodaļas priekšsēdētāja Baiba Rivža apmeklēja Igaunijas Zinātņu akadēmijas 80 gadu jubilejai veltīto konferenci „*Advisory role of academies in the Information-rich society*”.

23. oktobrī valdība lēma par Ministru kabineta balvas piešķiršanu sešām izcilām personībām, tostarp Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktoram, Eiropas Savienības Tiesas tiesnesim Egilam Levitam par nozīmīgu

ieguldījumu Latvijas tieslietu sistēmas attīstībā, demokrātijas un tiesiskuma stiprināšanā, kā arī zinātniskiem sasniegumiem tieslietu jomā. Savukārt Ministru kabineta Atzinības raksti 2018. gadā piešķirti LZA īstenajam loceklim, Latvijas Universitātes rektoram, profesoram, *Dr.habil.biol.* Indriķim Muižniekam par izciliem sasniegumiem zinātnē un augstākās izglītības jomā; LZA akadēmiķei, Latvijas Lauksaimniecības universitātes profesorei, biedrības “Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmija” prezidentei, *Dr.habil.oec.* Baibai Rivžai par valsts pētījumu programmas EKOSOC-LV — “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai — jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai (2014–2018)” rezultatīvo vadību; LZA akadēmiķim, Latvijas Universitātes Ķīmiskās fizikas institūta direktoram un Ķīmijas fakultātes asociētajam profesoram, *Dr.chem.* Donātam Ertam par nozīmīgu ieguldījumu nanozinātņu attīstībā Latvijā un aktīvu līdzdalību LZA darbā; LZA korespondētājlocekļi, Latvijas Lauksaimniecības universitātes rektorei, profesorei un vadošajai pētniecei Irīnai Pilverei par nozīmīgu ieguldījumu augstākās izglītības un zinātnes attīstībā, kā arī Latvijas Lauksaimniecības universitātes un Lauksaimniecības un meža nozares attīstībā.

LZA Senāta sēdē turpināja noklausīties jauno LZA īsteno locekļu kandidātu zinātniskos ziņojumus: LZA korespondētājlocekļa Valda Muktupāvela “Baltijas organoloģijas aktuālie jautājumi”, LZA korespondētājlocekļa Valda Kokara “Molekulāro organisko stiklu sintēze un pielietojums fotonikas materiālos” un LZA korespondētājlocekļa Fēliksa Sadržajeva “Diferenciālvienādojumi un to dažādi lietojumi”. Senāts piešķīra Atzinības rakstu Latvijas Zinātņu akadēmijas korim “Gaismaspils” 70 gadu jubilejā par akadēmiskās sabiedrības un zinātnes dzīves dziesmotu un emocionālu bagātinājumu.

24. oktobrī notika LZA FTZN sēde ar īsteno locekļu kandidātu ziņojumiem par zinātnisko pētījumu rezultātiem. Ar referātu uzstājās EDI zinātniskais direktors, LZA korespondētājloceklis *Dr.sc.comp.* Modris Greitāns un ar referātu “Diferenciālvienādojumu pētījumi Rīgā un Daugavpilī” — LU MII vadošais pētnieks *Dr.habil.math.* F. Sadirbajevs. Pēc apspriedes notika aizklātais balsojums par nodaļas atbalstu kandidātiem.

25. oktobrī notika LZA balvu ķīmijas ekspertu komisijas sēde, kurā, atklāti balsojot, vienbalsīgi nolēma Emīlijas Gudrinieces balvu ķīmijā un ķīmijas tehnoloģijā piešķirt *Mg.* Armandam Sebrim par darbu “Amorfu purīnu-azolu kojugātu sintēze un fotofizikālās īpašības”. Mārtiņa Straumaņa un Alfrēda Ieviņa balvu ķīmijā piešķīra *Mg.* Aijai Trimdalei par darbu “Nitrofurantoīna kristalizācija un iegūto kristālisko formu ietekmējošie faktori”.

Jauno zinātnieku balva tika piešķirta *Mg.* Andai Sīpolai par darbu “Dihidropiridīnu sintēze un pielietojums vīrusu kapsīdu inhibēšanai un pincera kompleksu iegūšanai”.

LZA Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas sēde, kurā noklausījās LZA īstenā locekļa kandidāta *Dr. pharm.* Edgara Liepiņa zinātnisko ziņojumu “Energijas metabolisma pētījumi: ceļš uz jaunām zālēm” un LZA korespondētājlocekļa kandidātu zinātniskos ziņojumus. *Dr.med.* Ilze Konrāde ziņojumā “Komplementaritātes princips endokrīno slimību pētniecībā” iepazīstināja ar saviem pētījumiem par cukura diabēta patoģenētiskiem mehānismiem, slimības īpatnībām un joda nozīmi cilvēka organismā. *Dr.med.* Līga Zvejniece ziņojumā “Jaunu zāļu pētījumi neirodeģeneratīvu slimību ārstēšanai” — ar pētījumiem par Melanokortīnu lomu iekaisuma un sāpju procesos, izvērtējot R-fenibuta neiroprotektīvo iedarbību un Metil-fenilpiracetāma bioloģisko aktivitāti un pretkrampju darbību.

Notika LZA HSN sēde, kurā uzklaušija trīs LZA jauno locekļu vēlēšanām izvirzīto kandidātu ziņojumus. *Dr.art.* Kristiāna Ābele referēja par tēmu “Pētot 19. gadsimta beigas un 20. gadsimta sākumu Latvijas mākslā: pārmaiņas, atklājumi un noslēpumi”; *Dr.oec.* Gundars Bērziņš — par tēmu “Latvijas reģionu ekonomiskās attīstības indekss”; *Dr. philol.* Pauls Daija — par tēmu “Apgaismība un latviešu literatūras vēsture 18.–19. gadsimtā”. Sēdes dalībnieki tika informēti par tiem LZA jauno locekļu vēlēšanām izvirzītajiem kandidātiem, kuri nav piedalījušies nodaļas sēdēs attaisnojošu iemeslu dēļ (Ēriks Jēkabsons, Ilze Koroļeva, ārzemju locekļi), kā arī balsoja par jauno locekļu vēlēšanām izvirzītajiem kandidātiem. Noslēgumā par iespējām piesaistīt Eiropas Savienības finansējumu pētījumiem sociālajās un humanitārajās zinātnēs programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros ziņoja VIAA eksperte Laura Bužinska.

25.–27. oktobrī LZA prezidents Ojārs Spārītis apmeklēja Zviedrijas Karalisko Inženierzinātņu akadēmiju, lai piedalītos tās gadskārtējā pilnsapulcē.

No 25. oktobra Latvijas Zinātņu akadēmijā bija skatāma Artura Daukuļa fotogrāfiju izstāde “Levitācijas”.

27. oktobrī Latvijas Zinātņu akadēmijas jauktais koris “Gaismaspils” Latvijas Universitātes Lielajā aulā atzīmēja savas pastāvēšanas 70 gadu jubileju. Svētkos piedalījās LZA ārlietu sekretārs akadēmiķis Tālavis Jundzis un LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas priekšsēdētāja akadēmiķe Raita Karnīte.

Novembris

2. novembrī notika Latvijas Zinātņu akadēmijas un a/s “Latvenergo” 2018. gada balvu konkursa ekspertu komisijas sēde.

5. novembrī LZA goda loceklim mecenātam Borisam Teterevam — 65.

6. novembrī LZA Senāta sēdē ziņojumu “Akūts apendicīts bērniem — ķirurģiska vai neķirurģiska sasilšana?” sniedza LZA korespondētājloceklis Aigars Pētersons un ziņojumu “Viedu iegultu kooperatīvu sistēmu tehnoloģiju attīstība” — LZA korespondētājloceklis Modris Greitāns. Par zinātnes politikas dažādiem aspektiem un tās juridisko bāzi ziņojumu bija sagatavojis *Dr.med.* Vilnis Dzērve, diskusijā piedalījās akadēmiķi Andrejs Ērglis, Ojārs Spārītis, Indriķis Muižnieks, Raita Karnīte, Pēteris Trapencieris.

8. novembrī Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļa (ĶBMZN) turpināja jauno LZA locekļu kandidātu ziņojumu noklausīšanos un apspriešanu. *Dr.biol.* Dace Pjanova ziņojumā “Iedzimtība vai vide — kas vairāk ietekmē melanomas attīstību?” raksturoja vides un gēnu mijiedarbību melanomas attīstībā, melanomas marķieru identificēšanu. *Dr.pharm.* Reinis Vilškersts ziņojumā “Jaunu zāļu vielu pētījumi kardiovaskulāro slimību ārstēšanai” iepazīstināja ar preparātu mildronāta toksikoloģiju un tā ietekmi uz diabēta komplikācijām, endotēlija disfunkciju, uz hipertensiju, kā arī par jaunā mildronāta preparāta metil-GBB kardioprotektīvo aktivitāti, tā ietekmi uz aterosklerozi (par 40% samazina sklerozes attīstību) un nitrātu apriti organismā. *Dr.chem.* Raivis Žalubovskis referātā “Ceļā uz jauniem pretvēža līdzekļiem” iepazīstināja ar saviem jauniem pretvēžu zāļu meklējumiem, izmantojot Se un Zn atomus. *Dr.phys.* Sergejs Beļakovs zinātniskajā referātā “Kristāliskie sūkļi un to rentgenstruktūranāle” iepazīstināja ar saviem kristālisko metālorganisko sūkļu rentgenstruktūranāližu pētījumiem un to pielietojumu. Nodaļa izteica atbalstu Binghamptonas Universitātes Ķīmijas fakultātes dekāna, profesora (ASV) *Dr.chem.* Ērika Roznera ievēlēšanai par LZA ārzemju locekli.

9. novembrī LZA korespondētājloceklim muzikologam Valdim Muktupāvelam — 60.

10.–14. novembrī LZA prezidents Ojārs Spārītis viesojās Taivānā, kur pēc Taivānas Zinātņu akadēmijas prezidenta aicinājuma piedalījās ar referātu konferencē „*Tentative Program for Scientific Leaders Forum*”.

13. novembrī Senāta sēdē apsprieda LZA jauno locekļu kandidatūras, notika aizklāts balsojums par atbalstu kandidātiem. Par sadarbību ar Latvijas Zinātnes padomi runāja akadēmiķi Jānis Kloviņš un Andrejs Siliņš.

LZA ārzemju loceklim fiziķim Ivaram Melngailim — 85.

15. novembrī Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļa (ĶBMZN) turpināja noklausīties jauno LZA locekļu kandidātu ziņojumus. LZA korespondētājloceklis Aigars Pētersons ziņojumā “Ārstēšanas taktikas izvēle bērniem ar nekomplicētu akūtu apendicītu” iepazīstināja ar saviem pētījumiem bērnu akūto apendicītu ārstēšanā. Sekoja LZA korespondētājlocekļa kandidātu zinātniskie ziņojumi — *Dr.biol.* Una Riekstiņa ziņojumā “Ilgais ceļš no mezenhimālo cilmes šūnu atklāšanas brīža līdz šūnu terapijai” runāja par mezenhimālo cilmes šūnu atklāšanu, to diferenciaciju, raksturojumu un šūnu terapiju, bet *Dr. med.* Baiba Jansone nolasīja referātu “Jaunas pētniecības stratēģijas neirodeģeneratīvo slimību novēršanā”.

18. novembrī Viņa Eminencei Rīgas arhibīskapam metropolitam Zbignevam Stankevičam (LZA goda loceklim) piešķirts Triju Zvaigžņu ordenis (II šķira) un viņš iecelts par ordeņa lielvirsnieku. Rundāles pils muzeja direktoram, mākslas vēsturniekam, LZA goda loceklim *Dr.art.h.c.* Imantam Lancmanim piešķirts Atzinības krusts (I šķira), un viņš iecelts par ordeņa lielkrusta komandieri. Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta zinātniskajai

sekretārei, *Dr.chem.* Almai Edžiņai piešķirts Atzinības krusts (IV šķira) un viņa iecelta par ordeņa virsnieci.

LZA goda loceklim diriģentam Andrim Nelsonam — 40.

22. novembrī notika Latvijas valsts simtgadei veltīta svinīga LZA HSZN sēde. Sēdes darba kārtībā bija nodaļas locekļu balsojums par LZA 2018. gadā izsludināto vārdbalvu ekspertu komisiju sastāvu, kam sekoja sarunas un viedokļu apmaiņa pie kafijas un svētku kliņģera. Izskanēja izcilu Latvijas valstevīru, kultūras un sabiedrisko darbinieku domugraudi un literāro darbu fragmenti. Piedalījās akadēmiķe Raita Karnīte, LZA prezidents Ojārs Spārītis, LZA goda loceklis Jānis Streičs, LZA goda locekle Karina Pētersone un daudzi citi.

23. novembrī mūžības ceļos devās Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis, valsts emeritētais zinātnieks, izcilais latviešu vēsturnieks un arheologs, *Dr.habil.hist.* Ēvalds Mugurēvičs (6.04.1931–23.11.2018).

27. novembrī LZA goda doktorei literatūrzinātniecei Gundegai Grīnumai — 70.

29. novembrī notika LZA Rudens pilnsapulce. Pilnsapulcē godināja LZA Lielās medaļas laureātus. 2018. gadā Lielā medaļa tika pasniegta akadēmiķei Vijai Klušai par radošiem sasniegumiem farmakoloģijas zinātnē, augstākās izglītības jomā un nopelniem Latvijas Zinātņu akadēmijas labā. V. Klušas zinātniskās intereses ir neirofarmakoloģija, molekulārā farmakoloģija un neiroķīmija, īpaši neuropeptīdu, neirodeģenerācijas mehānismu, neiroprotektantu, atmiņas uzlabotāju, smadzeņu proteīnu un bioētikas jomās. V.Z. Kluša ir trīs monogrāfiju un vairāk nekā 200 publikāciju autore, viņa ir radījusi Latvijas farmakoloģijas zinātnes, īpaši neirofarmakoloģijas, skolu. *Laudatio* V. Klušai sacīja

akadēmiķis G. Duburs. V. Kluša sniedza akadēmisko lekciju “Vai varam apturēt atmiņas pasliktināšanos”.

LZA Lielo medaļu saņēma arī akadēmiķis Kalvis Torgāns par modernas civiltiesību skolas iedibināšanu tiesību zinātnē Latvijā un nozīmīgu ieguldījumu teorētisko atziņu ieviešanā praksē. K. Torgāns savu zinātnisko darbību visciešākā veidā saistījis ar tiesību piemērošanu un tiesību prakses pilnveidošanu. Viņš ir vairāku nozīmīgu likumprojektu iniciators un izstrādātājs, kā arī visvairāk citētais zinātnieks Augstākās tiesas nolēmumos, ko apstiprina Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes nesen veiktais pētījums. Sešus gadus, nepārtraucot zinātnisko un profesora darbību, Kalvis Torgāns veicis senatora pienākumus Latvijas Republikas Augstākajā tiesā, tiešā veidā apvienojot zinātni un praksi. K. Torgāna vadībā izstrādātie Latvijas civilprocesa komentāri piedzīvojuši vairākus izdevumus un kļuvuši par tiesnešu u.c. juristu rokasgrāmatu.

Laudatio K. Torgānam sacīja akadēmiķis Tālavš Jundzis. Pēc Lielās medaļas saņemšanas K. Torgāns nolasīja akadēmisko lekciju “Zinātnieku loma civiltiesisko konfliktu mazināšanā”.

Sekoja LZA jaunu locekļu vēlēšanas. Par LZA īstenajiem locekļiem tika ievēlēti: Modris Greitāns (informātika), Ēriks Jēkabsons (vēsture), Valdis Kokars (ķīmija), Edgars Liepiņš (farmācija), Valdis Muktupāvels (folkloristika), Aigars Pētersons (medicīna), Irina Pilvere (ekonomika), Aivars Žūriņš (mežzinātnes).

Par LZA korespondētājlocekļiem ievēlēti: Kristiāna Ābele (mākslas zinātne), Jevgeņijs Barkanovs (mehānika), Sergejs Beļakovs (ķīmija), Gundars Bērziņš (ekonomika), Pauls Daija (literatūrzinātne), Ilze Konrāde (medicīna), Ilze Koroļeva (filozofija), Tatjana Ķince (pārtikas tehnoloģija), Gunārs Lācis (lauksaimniecības zinātne), Jānis Ločs (materiālzinātne), Dace Pjanova (bioloģija), Jurgis Poriņš (inženierzinātnes), Juris Priekulis (fizika), Anatolijs Šarakovskis (fizika),

Anda Valdovska (veterinārmedicīna), Līga Zvejniece (farmācija).

Par LZA ārzemju locekļiem ievēlēti: Serģiūšs Mihaļskis (mākslas zinātne, Vācija), Anderss Palzovs (ekonomika, Zviedrija), Ēriks Rozners (ķīmija, ASV), Bonifācs Stundža (valodniecība, Lietuva).

Par LZA goda locekli ievēlēts LZA Terminoloģijas komisijas priekšsēdētājs *Dr.habil.med.* Māris Baltiņš.

Sanāca LZA Zentas Mauriņas vārdbalvas jaunajiem zinātniekiem literatūrzinātnē un filozofijā un LZA jauno zinātnieku balvas ekspertu komisija lemjot, ka Z. Mauriņas vārdbalva tiek piešķirta *Mg.* Arturam Skuteļim, bet jauno zinātnieku balva *Mg.* Ilzei Ļakšai-Timinskai.

Decembris

3. decembrī LZA korespondētājlocekļi Ingunai Daukstei-Silasproģei — 50.

4. decembrī sanāca LZA Kārļa Mīlenbaha vārdbalvas par praktisku devumu latviešu valodniecībā (kopā ar Rīgas Latviešu biedrību) ekspertu komisijas sēde, kas lēma balvu piešķirt LZA īstenajai locekļei Dacei Markus par monogrāfiju “Prognozējamā neprognozējamība. Bērnu valoda Latvijā”.

5. decembrī LZA akadēmiķim izcilajam matemātiķim Aleksandram Šostakam — 70.

6. decembrī notika Cicerona balvas pasniegšanas ceremonija. Cicerona balva nominācijā “Starptautiskā politika” piešķirta Francijas prezidentam Emanuelam Makronam par Eiropas Savienības stiprināšanu. Nominācijā “Izglītība un zinātne” Cicerona balva piešķirta Latvijas Universitātes rektoram Indriķim Muižniekam par Torņkalna attīstības projektu. Cicerona goda nosaukumu nominācijā “Izglītība un zinātne” žūri-

ja nolēma piešķirt RTU Inženiertehniskajai vidusskolai par devumu nākamo inženieru iepriekšsagatavošanā. Cicerona goda nosaukums tika piešķirts arī žurnālam “Enerģija un Pasaule” par enerģētikas problēmu daudzpusīgu atspoguļojumu. LZA goda loceklim Imantam Lancmanim Cicerona balva tika piešķirta par nezūdošu ieguldījumu Rundāles pils atjaunošanā. Cicerona balvu Māra Zālīte saņēma par Latvijas sabiedrības iedvesmojumu dzejā, publicistikā un rokoperu libretos. Cicerona balva piešķirta arī Latvijas Radio1 programmai “Kultūras rondo” par komunikācijas daudzveidību un dziļumu.

7. decembrī notika LZA Kārļa Baloža vārdbalvas tautsaimniecībā ekspertu komisijas sēde, balvu nolemjot piešķirt *Dr.hist.* Gatiim Krūmiņam par ieguldījumu tautsaimniecības vēstures izpētē un rezultātu izplatīšanu plašākai sabiedrībai.

Sanāca LZA Jāņa Endzelīna vārdbalvas latviešu valodniecībā, baltoloģijā ekspertu komisijas sēde, balvu nolemjot piešķirt LZA īstenajam loceklim Andrejam Veisbergam par monogrāfiju “*Borrowed Phraseology in Latvian (17th-21st) century*” un latviešu frazeoloģijai veltīto zinātnisko rakstu kopu.

10. decembrī LZA īstenajam loceklim, LZA goda doktoram ķīmiķim un zinātnes vēsturniekam, LZA prezidentam (1998–2004) Jānim Stradiņam — 85.

12. decembrī notika FTZN un PEP LNK paplašinātā sēde, veltīta Latvijas Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam projektu apspriešanai. Ar referātiem uzstājas PEP LNK prezidents, LZA goda loceklis Namejs Zeltiņš, a/s “Latvenergo” korporatīvās stratēģijas direktors Uģis Sarma un FEI direktors G. Kļava. Projekta plāna apspriešanā piedalījās a/s “Latvenergo” valdes priekšsēdētājs Āris Žīgurs, a/s “Gaso” valdes priekšsēdētāja Ilze Pētersone-Godmane,

Finanšu ministrijas Nodokļu administrēšanas un sabiedrības interešu politikas departamenta direktore Olga Bogdanova un citi klātesošie. Sēdes noslēgumā tika pieņemts lēmums 14. decembrī sagatavot un nosūtīt Ministru kabinetam vēstuli ar diskusijā izteiktajiem komentāriem, un tas ir izdarīts.

13. decembrī notika LZA FTZN ārkārtēja sēde. Nodaļas locekļiem bija iespēja satikties ar *EUROfusion* programmas izpilddirektoru Toniju Donē (*Tony Donné*). Referātā "Eiropas kodolsintēzes pētniecības statuss un perspektīvas" (*Status and prospects of European Fusion Research*) T. Donē pastāstīja par Eiropas ceļvedi kodolsintēzes enerģijas izmantošanā un tā galvenajiem atskaites punktiem. Prezentācijā galvenā uzmanība tika pievērsta kodolsintēzes ceļveža stratēģijai un raksturotas galvenās problēmas, kas jārisina ceļā uz kodolsintēzes elektroenerģiju.

A/s "Latvenergo" telpās notika LZA un "Latvenergo" 2018. gada balvas pasniegšanas ceremonija. A.Vītola balvu par izcilu devumu enerģētikā saņēma *Dr.sc.ing.* Pēteris Apse-Apsītis, balvas par nozīmīgu devumu enerģētikā *Dr.sc.ing.* Jānis Zaķis un RTU docents *Dr.sc.ing.* Andris Šutka. Balvas par panākumiem enerģētikā jaunajiem zinātniekiem saņēma "Latvenergo" plānošanas inženiere *Dr.sc.ing.* Polina Ivanova un RTU vadošā pētniece *Dr.sc.ing.* Līga Grase.

Notika Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas sēde par tēmu "Neparastās DNS struktūras". Ievadā LZA īstenais loceklis Nikolajs Sjakste iepazīstināja ar DNS sekundārās struktūras nekanoniskām formām un to funkcijām augstākajos organismos un informēja par neparasto DNS struktūru lomu šūnas kodola organizācijā.

LZA īstenā locekle Jekaterina Ērenpreisa iepazīstināja ar saviem eksperimentālajiem Epichromatīna elektronmikroskopijas pētījumiem, kuros DNS hidrofobās A-formas

supranukleosomāla struktūra nosaka hromatīna saiti ar kodolu apvalku, un demonstrēja iespējamo zobratu mehānismu genoma tīrīšanai un pārkārtošanai.

14. decembrī Latvijas Ekonomistu asociācija sadarbībā ar Latvijas Zinātņu akadēmiju un Lutera Akadēmiju rīkoja forumu, kas bija veltīts latviešu teologa, ekonomista un demogrāfa Kārļa Baloža priekšlasījumam Nacionālajā teātrī 1918. gada 22. decembrī. Forumā ar ziņojumiem uzstājās LZA īstenie locekļi Juris Krūmiņš, Pēteris Zvidriņš un Raita Karnīte.

15. decembrī LZA korespondētājloceklei Annai Stafeckai — 65.

18. decembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā notika svētku sēde, ko organizēja LZA HSN. Sēdes laikā tika pasniegti diplomu jaunievēlētajiem akadēmijas locekļiem. Klātesošiem bija iespēja baudīt komponista, LZA goda locekļa Artura Maskata dziesmu ciklu ar Raiņa un Aspazijas vārdiem "Starp lakstīgalu un bezdelīgu", kā arī ieklausīties Gunta Dišlera ceļavārdos 2019. gadam, bet atlikušo pēcpusdienas daļu pavadīt saviesīgās sarunās.

Latvijas Zinātņu akadēmijā atklāja mākslinieces Ilzes Smildziņas (1973) gleznu izstādi "Tāle".

20. decembrī LZA prezidents O. Spāriņš tikās ar Šanhajas universitātes Viceprezidenta vietnieku (starptautiskajos jautājumos) Ksiaotianu Zhangu (*Xiaotian Zhang*), *PhD econ.* un universitātes oficiālo delegāciju, lai apspriestu LZA un Šanhajas universitātes sadarbības iespējas pētniecībā un zinātniskajā ekspertīzē. Prof. Zhangs pastāstīja par Šanhajas universitātes starptautisko sadarbību, kas balstās uz sadarbības līgumiem ar 155 pasaules universitātēm 41 valstī. Šanhajas universitātes delegācijas vadītājs izteica ierosinājumu noslēgt sadarbības līgumu ar Latvijas Zinātņu akadēmiju. Viena

no Šanhajas universitātes prioritātēm ir internacionalizācija, tāpēc Universitāte izteica priekšlikumu turpmākai sadarbībai, jo uzskata, ka Baltijai ir liels zinātniskais potenciāls, kurš Ķīnā nav ticis pietiekami novērtēts. Tika piedāvāti vairāki sadarbības virzieni ar LZA, piemēram, materiālu zinātne, vides zinātnes, humanitārās un sociālās zinātnes.

21. decembrī tika paziņoti LZA rīkotā 2018. gada zinātnes sasniegumu konkursa laureāti. Divpadsmit LZA nosaukto nozīmīgāko zinātnes sasniegumu sarakstā bija trīs LZA HSZ jomas autoru darbi: LZA īstenās locekles M. Grudules vadībā sastādītā monogrāfija “Gothards Frīdrihs Stenders (1714–1796) un apgaismība Baltijā Eiropas kontekstā/ *Gotthard Friedrich Stender (1714–1796) und die Aufklärung im Baltikum im eu-*

ropäischen Kontext/Gotthard Friedrich Stender (1714–1796) and the Enlightenment in the Baltics in European contexts”; LZA goda locekļa A. Klotiņa monogrāfija “Mūzika pēckara staļinismā: Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1944–1953”; LZA īstenā locekļa J. Krastiņa monogrāfija “Jūgendstila arhitektūra Latvijā. *Art Nouveau Architecture in Latvia*”. Ar LZA prezidenta Atzinības rakstu atzīmēts Dr.art. K. Horstas pētījums “Sanatoriju arhitektūra Latvijā: 1918–1940” un pētījums, ko veikusi pētnieku grupa, kurā ietilpst LZA īstenā locekle Gunita Zariņa un LZA korespondētājloceklis Andrejs Vasks: “*The Genetic Prehistory of the Baltic Sea Region*” (Baltijas reģiona ģenētiskā priekšvēsture). *Nature Communications*, 2018, Vol. 9, Article number 442.